



PAGINA 3

Rob van Essen houdt van de kerk



PAGINA 5

Een engel met een splitje



PAGINA 7

Kookboek aan het plafond

EN VERDER Het kruis is geen lichtbak ■ Busreisje met jam op Zomerstek ■ Aartsdiaken Hens Haeck stopt ■ Een nacht met Frits Wester

Hagenaars over de Tweede Wereldoorlog

Heb je ook geen oude kaaskorst? Nee, zei moeder en ze barstte in tranen uit



De brief van Hannekes vader werd pas na de oorlog bezorgd. Links Hanneke Gelderblom, rechts Paul van Vliet.

REPORTAGE Hartverscheurende brieven, schrijnende herinneringen. Het Museum brengt de expositie 'Kind in de oorlog'. Van bekende en onbekende Nederlanders is te zien hoe ze als kind de oorlog doorkwamen. Een van hen is Hanneke Gelderblom-Lankhout. Begin mei vertelt ze op een avond in Den Haag haar levensverhaal.

JETREKT ZOMAAR EEN WILLEKEURIGE mini-bureaulade open en – niet te geloven – daar prijkt de ontroerende afscheidsbrief die de vader van Hanneke Gelderblom-Lankhout in de Tweede Wereldoorlog aan zijn dochter in Den Haag stuurde; kort daarop werd hij in Frankrijk doodgeschoten. Het is een moment waarop de barbaarsheid van de nazitijd als een komeet inslaat; en dat in het Museum op een zonnige voorjaarsdag.

Knopjes en machines

Het is er een gekwetter van jewelste. Kinderen en volwassenen rennen heen en weer, drukken als bezetenen op knopjes en vergapen zich aan onbegrijp-

pelijke machines. In de hoek 'Kind in de oorlog' is het rustiger, maar de spanning is er niet minder om. Hagenaars en anderen vertellen er op grote fotopanelen, hoe ze als kind de oorlog zijn doorgekomen. Het zijn stuk voor stuk aangrijpende egodocumenten. De bezoekers worden vanzelf stil. Een Franse moeder vertelt haar kind, gehurkt bij de laatjes, over Hitler.

In de kastjes zijn – onder glas – persoonlijke spulletjes te zien, die voor de expositie zijn uitgeleend. Het Nationaal Comité 4 en 5 mei bewaarde onlangs dat de kennis over de Tweede Wereldoorlog aan het wegzakken is. Maar hier kan die kennis in een uurtje

worden bijgespijkerd. Vooral het leven van alledag krijgt aandacht.

Paul van Vliet vertelt: 'Er was geen eten meer. Ik vroeg een keer aan moeder: "Heb je echt niets te eten? Ook geen oude kaaskorst?" "Nee", zei ze en ze barstte in tranen uit. Mijn vader ging op hongertochten, maar vaak werd bij terugkomst alles door de Duitsers afgepakt.'

Helga Ruebsamen: 'Ik herinner me dat ik met mijn vriendinnetje Dora in de Haagse diertuin jodensterren moest ophalen. Ik vond dat wel een leuk uitje, want de beer zat nog in de diertuin

Lees verder op pagina 2



FOTO H. BRONKHAMP

Javaanse hofdans sluit naadloos aan bij Hooglied Hoekig, ingetogen, mystiek

INTERVIEW Toen danseres Romanita Santoso het Hooglied las, ontdekte ze dat de sfeer typisch Javaans was. Ze zag meteen dansbewegingen voor zich. Actrice Anita declameert de tekst uit de Naardense bijbel.

W AJANGPOPPEN, BATIKDOEKEN, bankjes met houtsnijwerk, in een hoekje een huissaltaartje met beelden van Maria en Jezus, en een glaasje rozenstroop met daarin blokjes zeevierpudding met kokossmak.

stelling Kidung Agung, het Hooglied in Javaanse dans.

'Zo proef je het Hooglied alvast', zegt Anita. Romanita en Henny hebben Indonesische wortels. En ze zijn oblaten van Sint Jan: zij horen als leken bij een kloostergemeenschap in de Oude Molstraat. Hij is van huis uit hervormde, was lang buitenkerkelijk, maar voelde zich altijd al thuis bij de schoonheid

De passende setting voor een gesprek met Romanita Santoso, haar man Henny Breton van Groll en Anita Poolman. Zij brengen in mei twee keer de voor-

Lees verder op pagina 8

Verzetsheld inspireert nog steeds Titus Brandsma, een moderne heilige

ACHTERGROND Vijandschap overwinnen, tegenstellingen overbruggen: een opdracht waarbij we geholpen worden door heiligen die ons voorgingen, aldus pastoor Ad van der Helm. Titus Brandsma fungeert als lichtend voorbeeld.

OP ZIJN ZEVENTIENDE TRAD Anno Sjoerd Brandsma toe tot de kloosterorde van de Karmelieten. Zijn Friese voornaam veranderde in 'Titus'. In 1905 kreeg hij zijn priesterwijding. Hij was een veelzijdig en erudiet man: hoogleraar wijsbegeerte, mysticus, journalist, oprichter van scholen en, uiteindelijk, verzetsheld. Zijn geloof gaf hem de kracht zijn gevangenschap en kamptijd te doorstaan. Ondanks ontbering en mishandeling getuigde hij tot het eind toe van de vreugde die hij voelde door zijn verbondenheid met God.

Al voor de Tweede Wereldoorlog maakte Brandsma duidelijk dat hij het nati-

onaal-socialisme gevaarlijk achtte voor de samenleving. In de oorlog verzetste hij zich tegen de anti-joodse maatregelen en werkte hij samen met de aartsbisschop aan diens verbod op NSB-advertenties in katholieke dagbladen. Een rondgang langs de dagbladuitgevers om dit verbod te bespreken, werd

'De bewaker stamelde excuses en liep weg'

door de Sicherheitsdienst als een ondergrondse activiteit aangemerkt. Hij kreeg het stempel van 'gevaarlijk persoon'. Begin '42 werd hij gearresteerd. Hij kwam via Scheveningen en Amersfoort in Dachau terecht, waar hij in juli van dat jaar een dodelijke injectie kreeg toegediend.

Een verhaal uit het kamp: een bewaker ranselt Brandsma af, die zich niet verzet. Het was voor Brandsma een manier om zich te vereenzelvigen met het lijden van Jezus. De bewaker heeft daar misschien toch iets van meegekregen, want volgens ooggetuigen stamelde hij excuses en liep hij weg.

In 1982 kreeg Brandsma postuum het Verzetshedenkingskruis. In 1985 is hij door de katholieke kerk zalig verklaard. De procedure om hem officieel heilig te verklaren, loopt nog.



Het gebrandschilderde raam met Titus Brandsma, in de Parkstraatkerk. Links: Edith Stein.

Er zijn in Nederland nogal wat parochies, kerken, straten en scholen naar Brandsma genoemd, waaronder de Haagse parochie rond de H. Familiekerk op het Kamperfoelieplein. De parochiekerk van H. Jacobus de Meerdere in de Parkstraat heeft sinds 2008 een glas-in-loodraam waarop hij afgebeeld staat.

Lees verder op pagina 2

Bas Klinkhamer over dromenuitleg

Dromen zijn 'de vergeten taal van God'

INTERVIEW Dromen zijn de 'schatkamers van de ziel', zegt dromenkenner Bas Klinkhamer. 'Een geschenk van wijsheid.' Hij reikt een paar sleutels aan om die schat te vinden.

In Den Haag verzorgt Bas Klinkhamer, maker van de dvd *Het geschenk van dromen*, in juni een avond over dromenuitleg. Hij is verbonden aan Itip in Zutphen, 'school voor leven en werk'. Wordt het niet zweverig? 'Absoluut niet', antwoordt Klinkhamer. 'Dromen bevatten onbewuste wijsheid. En je kunt ze zelf leren begrijpen.'

Stem in je hart

Klinkhamer weet waarover hij praat. Als vijftienjarige had hij flinke nachtmerries, en als negentienjarige kwam hij iemand tegen die dromen kon duiden.

'Veel van wat hij vertelde ervoer ik als waar. Dat vond ik fascinerend.' Zo raakte hij geïnteresseerd in het duiden van dromen. Dat heeft hem veel gebracht. 'Op belangrijke kruispunten hebben dromen mij dingen duidelijk

gemaakt die mijn leven echt, concreet richting hebben gegeven. Ik ervaar het als een geschenk dat ik weet dat er een wereld is die in de nacht hulp biedt voor het dagelijks leven.' Dat geschenk wil hij graag met anderen delen.

Het begint met inzicht in wat dromen nu eigenlijk is. De psychologische verklaring is dat als je droomt je ratio op een laag pitje staat, waardoor het onbewuste kans krijgt om door te breken. 'Het deel van je hersenen dat je denkbeelden controleert, valt in de nacht weg. Je komt dan terecht op het onbewuste niveau, en komt erachter wat je nu echt van iets vindt.'

In de meer spirituele verklaring zijn

Lees verder op pagina 2

advertentie

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

advertentie

KERK IN DEN HAAG ZOEKT EEN NIEUWE
EINDREDACTEUR
FUNCTIE-EISEN OP
WWW.KERKINDENHAAG.NL

advertenties

Christelijke Kinderopvang Den Haag

10forKIDS

Schrijf uw kind nu in bij 10forKIDS!

10forKIDS biedt:

- Kinderdagverblijf en Buitenschoolse Opvang
- Eigenheid en kwaliteit!
- Professionaliteit: meer dan opvang alleen!

Waar? Paulus Buijsstraat 51 in het Statenkwartier.
Wanneer? Vanaf 2 april 2012 open!

Kijk voor meer informatie of aanmelding van uw kind(eren) op www.10forKIDS.nl.

Tineke Hendrikse: tineke@10forkids.nl | 06-10 93 6680
Nicole Colijn: nicole@10forkids.nl | 06-30 39 9278

Een bekende naam... Een vertrouwd gezicht... door jarenlange ervaring met stijlvolle, klassieke, traditionele, eigentijdse en kerkelijke uitvaarten

Van Der Helm

uitvaartzorg

24-uurs dienstverlening in de hele regio
070 - 335 03 97

De Sillesstraat 182 - 2593 VC Den Haag
edward@vanderhelm-uitvaartzorg.nl
www.vanderhelm-uitvaartzorg.nl

Voor de persoonlijke zorg en aandacht die een uitvaart verdient

Uitvaartzorg • Nazorg
Wilsbeschikking • Verzekeren • Deposito

Wereld MS Dag wo 30 mei 2012 Kloosterkerk Den Haag

Muzikale ontmoeting

Vera Mann
De Koninklijke Militaire Kapel 'Johan Willem Friso'

Adres: Kloosterkerk, Lange Voorhout 4, Den Haag
Kerk open: 19.30 uur Aanvang concert: 20.00 uur

Toegangsprijzen: € 20,- en € 25,- (incl. pauzedrankje en servicekosten)
Kaartverkoop: uitsluitend via www.uitburo.nl, www.eventim.nl en het kantoor van het Haags Uitburo, Spui 68 Den Haag.

Mindful, zen, eckhart, aquarius, tao, vedanta... zegt het je iets?

Oriëntaal 69 jr, zoekt spirituele vrouw 52 - 62 jr voor gesprekken en uitgaan, bocahpring@gmail.nl.

Begeleiding voor leerkrachten
Begeleiding voor leerlingen

Groen basisonderwijsinstelling

www.groenbasisonderwijsinstelling.nl
info@groenbasisonderwijsinstelling.nl
tel.070-3062565

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN, OP-MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2516 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Kasten exact op maat!

of het nu gaat om een boekenkast, of een tv-audio-meubel of een slaapkamerkast: Wij vormen uw idee met behulp van de computer uw idee om in een 3D tekening!

Woonvorm
keizerstraat 116
scheveningen
tel 070-3547535
www.woonvorm.nl
showroom geopend op donderdag, vrijdag, zaterdag van 10 tot 5

Monuta

ik weet hoe ze begraven wil worden maar hoe regel ik dat?

Met één telefoontje nemen we al uw zorgen uit handen. Bij ons staan uw persoonlijke wensen centraal.

Bij Monuta in Den Haag denken we graag met u mee.
bel 070 - 306 54 54
Monuta 1 Statenhuys
Statenlaan 78, Den Haag
bel 070 - 360 39 05
Monuta Innemeer
Laan van Elk en Duinen 38, Den Haag
www.monuta.nl

SCHURMAN KLEIJWEG DE VRIES ADVOCATEN

Effectieve rechtshulp door specialisten
Oriënterend gesprek gratis na afspraak
Ook gesubsidieerde rechtshulp
TELEFOON 070 - 427 32 15
www.skv-advocatenkantoor.nl

WO II in Museon

Vervolg van pagina 1

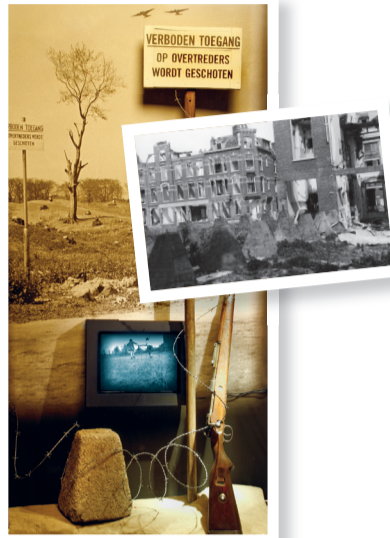
en eigenlijk vond ik de ster heel mooi. Het was een mooie versiering op mijn saaie kleren. Toen ik enthousiast thuis kwam, kreeg ik voor het eerst van mijn leven een klap van mijn vader. Ik was zeven jaar en snapte er niets van.' Ook kinderen van NSB'ers komen aan het woord, zoals Colette van Leent. Ze zegt: 'Ik smeekte mijn moeder om geen lid van de NSB te worden.' Ze ontwikkelde met haar een haat-liefde-verhouding. 'Het bleef toch mijn eigen moeder.'

'Mijn jodendom'

Ook een aangrijpend verhaal is dat van de latere journalist en voorlichter bij Binnenlandse Zaken Dick Houwaart. Uit voorzorg had zijn joodse moeder hem in een Haagse rooms-katholieke kerk laten dopen. Hij kwam op een katholieke school terecht. 'Zo moesten we geloven dat Christus vermoord was door de joden.' In het laatste oorlogsjaar kwam hij in Oost-Nederland bij een hervormd gezin terecht. Tot lang na de bevrijding ging hij door het leven als christelijke man,

tot hij zich weer in zijn joodse afkomst verdiepte en over zijn terugkeer naar het geloof van het 'oude volk' een boek schreef, *Mijn jodendom*.

Hanneke Gelderblom spreekt nu van 'een geschenk', dat zij de oorlog in de onderduik heeft overleefd. Anders dan de 1.700 andere joodse kinderen uit Den Haag die zijn opgepakt en vermoord. Als Hanneke Gelderblom maakte ze naam als politicus: gemeen-



Beelden uit de tentoonstelling.

KDH-lezers voor half geld naar Museon

Lezers van *Kerk in Den Haag* die de expositie willen bezoeken, kunnen op vertoon van een actiebon voor half geld van de normale toegangsprijs naar het Museon aan de Stadhouderslaan 37. Deze actie, waarbij KDH samenwerkt met het Museon, is geldig tot eind augustus. De actiebon staat op pagina 8.

teraad, Eerste Kamer, Raad van Europa. Ze is een van de drijvende krachten achter de jaarlijkse Jom Hashoah-herdenking in Den Haag.

Maar in het Museon is Hanneke weer even kind. Ze heeft, na lange aarzeling, de brief van haar vader uitgeleend. Op zijn vlucht naar Londen schreef hij haar: 'Lieve groote schat, momenteel ben ik nog op vrije voeten, maar daarmee is alles gezegd. (...) Kom ik niet terug, wees voorzichtig en breng het er goed af in deze rotwereld.'

Naast de brief ligt een keurige kwitantie van de Haagse burgemeester, in onberispelijk bureaucreten-Nederlands, genummerd, gestempeld en ondertekend, voor 'de somma van één gulden'; de prijs van Hannekes jodenster. Joden moesten zelf hun ster betalen.

JAN GOOSSENSSEN

WOENSDAG 2 MEI, 20 UUR, MARANATHAKERK. AVOND MET HANNEKE GELDERBLOM. GRATIS.

Brandsma als voorbeeld

Vervolg van pagina 1

Hij is daar te zien in zijn kloostergewaad. In zijn rechterhand houdt hij een krant, symbool voor zijn werk als adviseur van de katholieke pers. Aan zijn voeten is prikkeldraad te zien, symbool voor Dachau. In zijn andere hand houdt hij een rozenkrans die een medegevangene van het Oranje Hotel in Scheveningen voor hem maakte van houtjes en touwtjes.

'Alle ramen in de kerk zijn gewijd aan heiligen', zegt pastoor Ad van der Helm. 'De heiligen zijn onze voorbeelden. We krijgen inspiratie door het lezen van de Heilige Schrift, het vieren van de sacramenten, maar ook door het kerkgebouw dat ons gedachten en personen aanreikt die ons helpen op onze geloofsweg. We vonden het mooi om ook moderne heiligen, mensen van deze tijd, er een plaats te geven.'

'Titus Brandsma inspireert ons doordat hij niet in een glazen huis leefde. Hij reisde veel, probeerde de gelovigen te bemoedigen en zette zich in voor de

'De heiligen zijn onze voorbeelden'

kerkelijke gemeenschap en de samenleving. Hij was dienstbaar aan God, voelde zich door Christus geroepen om dit te doen. Dan kun je ook het lijden doorstaan. Zelfs in de gevangenis schreef hij over een grote vreugde die bij hem was.

Vreugde

Hoe kun je dat zeggen als je gevangen bent, gemarteld wordt en bedreigd met

de dood? Die vreugde is een diepe verbondenheid met God zelf.'

Over herdenken zegt Van der Helm: 'Het is belangrijk dat wanneer we de oorlog en de slachtoffers, zoals Titus Brandsma, herdenken, we dat niet alleen doen omwille van het verleden, maar ook omwille van de kwaliteit van de huidige samenleving. We moeten betekenis geven aan wat er gebeurd is, zodat we met recht kunnen zeggen: dit nooit weer. Hoe kunnen wij vijandschap overwinnen, of tegenstellingen overbruggen? Spanningen liggen altijd op de loer en voordat je het weet, ontploft het weer. We hebben de verantwoordelijkheid de vrijheid waarin we nu leven te bewaren en daar invulling aan te geven. Het komt niet allemaal vanzelf uit de hemel vallen. Voor Titus Brandsma was dit een roeping die hij aan Christus ontleende. Ik laat me daarin graag door deze pater Karmeliet inspireren.'

JOLLY VAN DER VELDEN

Taal van God

Vervolg van pagina 1

dromen 'de vergeten taal van God'. 'In de nacht zoek je contact met je ziel. Dromen is een manier waarop God tot de mensen spreekt: als een stem in je hart', zegt Klinkhamer.

Andere informatie

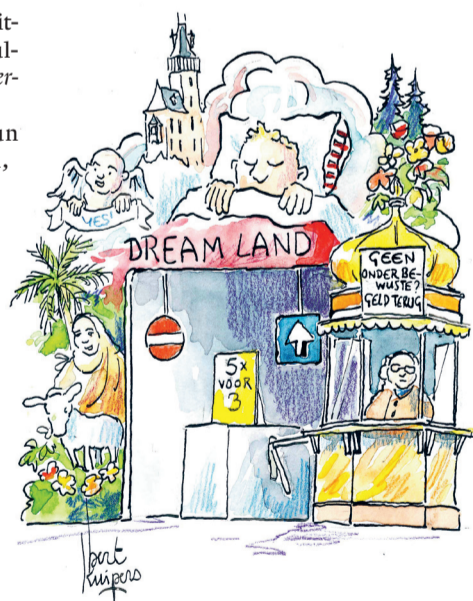
En dat is precies de reden waarom het interessant is om dromen te duiden: omdat het boodschappers zijn uit een andere wereld die het geschenk van wijsheid met zich meedragen. 'Een droom geeft meer en andere informatie over onszelf en het leven, boven wat we al weten via de ratio. Onze nachtgedachten zijn zonder beperkingen. We worden niet gehinderd door sociale conventies, oude patronen of vastgeroeste denkbeelden, dingen die ons vaak inperken. Zoals "ik ben nu eenmaal zo..." of "als je voor een dubbeltje geboren bent, word je nooit een kwartje" of "dat lukt mij toch nooit..."'. In onze dromen hebben we toegang tot een groter potentieel in onszelf. Dat biedt ruimte voor nieuwe inspira-

tie en onverwachte inzichten. Veel uitvindingen en vondsten zijn het resultaat van dromen, zoals het liedje *Yesterday* van de Beatles.'

Veel mensen zeggen dat ze zich hun dromen niet kunnen herinneren, maar dat is volgens Bas Klinkhamer iets dat je kunt leren. Er zijn technieken voor, zoals een schrift naast je bed leggen; niet vanachter de tv je bed inrollen, maar rustig de tijd nemen om je voor te bereiden op het naar bed gaan; als je wakker wordt even stil blijven liggen, en daarna alles opschrijven wat je ervoer toen je wakker werd, van een gevoel tot een deuntje in je hoofd.

Vijf sleutels

Dromen zijn volgens Klinkhamer 'de schatkamers van de ziel' waarvan de deur soms gesloten is. De deur kan geopend worden met vijf sleutels die de beginletters van het woord *droom* bevatten. 'Je kunt de sleutels zien als ingangen om je droom te begrijpen. Je hoeft ze niet allemaal te gebruiken, maar ze kunnen licht werpen op je droom. De sleutels zijn: *Delen* van jezelf; figuren en dieren in dromen zeggen iets



over je zelf. Raadsels in dromen; wat betekenen de symbolen in je droom specifiek voor jou? *Ontwikkelingen* in je dromen; wat zegt de gebeurtenis in een droom je? *Overzicht* over zaken als: wat speelt er in je leven op dit moment? *Meenemen* van de droom in de dag.'

Het eerste deel van de avond bestaat uit een voordracht. Daarna is er ruimte om in groepjes, onder leiding van leerlingen van Klinkhamer, dromen met elkaar te delen en zelf met dromenduiding aan de slag te gaan. 'Op zoek naar het geschenk.'

PETRA PRONK

WOENSDAG 6 JUNI, 20 UUR, MARANATHAKERK. TOEGANG € 5.

advertentie

@ ARMAND IT SERVICES

Armand IT Services 06 33 87 70 30
Het Kleine Loo 43 info@armand-it-services.nl
2592 BW Den Haag www.armand-it-services.nl

GRATIS KENNISMAKINGS ACTIE

Wij komen geheel kosteloos bij u langs om een gratis check-up op uw systeem te verrichten.

Gegarandeerd kosteloos in de regio Den Haag.

24 uur service
Reparatie
Hulp op locatie
WiFi
Advies
Installatie

Onderhoud
Automatisering
Bekabeling
Begeleiding
Cursussen
Netwerk Beheer

Afscheid Rob van Essen

‘Een naam hebben, dat is zó belangrijk’

INTERVIEW Rob van Essen, predikant in het Laakkwartier, is 65 jaar en gaat met emeritaat. Hij is verknocht aan de kerk. Niet omdat de kerk redt, maar omdat de kerk juist ‘midden in de shit staat’.

WIE ROB VAN ESSEN ONTMOET, valt op hoe enthousiast hij is. Een verteller, vaak vol humor, maar wel met een serieuze ondertoon. Aan den lijve heeft hij ervaren hoe gebroken het bestaan is. Zijn jeugd is getekend door ‘zwarte armoede’, zoals hij het zelf noemt. Zijn vrouw Betsie overleed plotseling, in de bloei van haar leven. Conflict en gedoe binnen de kerk bleven hem niet bespaard.

‘In de kerk zie ik mensen opbloeien’

Maar hij heeft het talent om vanuit de ‘gebrokenheid’ van het leven op zoek te gaan naar heelheid. Zijn eigen sores maakten hem gevoelig voor de noden van anderen. Zijn drijfveer in het leven, zegt hij, is ‘eraan werken om mensen kansen te geven’. En daarmee biedt hij meteen zichzelf een kans, de kans om te blijven wie hij in oorsprong is: die enthousiaste man, ondanks alles.

Koffiekommen

‘Mijn jeugd gaf me een antenne voor armoede en uitsluiting’, vertelt hij. ‘Het valt me altijd weer op hoe slecht mensen zich kunnen inleven in anderen die het minder hebben. Ze roepen

al gauw dat ze maar een beetje beter hun best moeten doen, dan komen ze er wel uit.’ Van Essen werkte in de psychiatrie, in de verslaafdenzorg, hield bijbelclubs aan huis voor buurtkinderen en belandde steeds weer in wijken met arbeiders en allochtonen: ‘Mensen die door omstandigheden al bij voorbaat kansloos zijn.’

Waarop hij meteen toevoegt: ‘Ik begon wel als evangelicaal, maar heb in tussen veel afgeleerd hoor!’ Uit die tijd stamt zijn belangstelling voor ‘healing’, de dienst der genezing. ‘Destijds bestempelden de kerken dat als sektarisch. Inmiddels heeft de ziekenzalving een plek gekregen in het nieuwe Dienstboek van de Protestantse Kerk. Maar healing heeft nog een andere dimensie, het houdt ook in: werken aan heling van de samenleving, van relaties, mensen uit hun eenzaamheid bevrijden.’ Daar heeft het evangelie een bood-

loog Henri Nouwen: ‘De kerk als wounded healer, als gewonde genezer. De kerk kent ook pijn, ziekte, gewonden, gebrokenheid. Ook ik heb wel geleden aan de kerk, ik kan allerlei voorbeelden geven van conflicten. Maar ik had het op cruciale momenten in mijn leven niet gered zonder die kerk. Altijd waren er kerkmensen die me opvingen, die opeens met een flesje wijn op de stoep stonden om me een hart onder de riem te steken, die me steunden. Prachtig: de kerk staat niet boven, maar midden in de shit. Daar wordt de lofzang gaande gehouden.



Rob van Essen: ‘Mijn drijfveer is, mensen kansen te geven.’

Opvang Polen die terug willen naar eigen land

HET LEGER DES HEILS AAN de Binckhorstlaan vangt sinds kort onder de noemer ‘Perspektywa’ (Pools voor ‘perspectief’) dakloze arbeidsmigranten uit Polen en andere EU-landen op, met als doel terugkeer naar hun land van herkomst.

Het gaat om naar schatting tweehonderd personen die zich in de stad niet zelfstandig kunnen redden. Arjen Visser van het Leger des Heils: ‘Als iemand werkloos wordt, raakt hij vaak ook dakloos. Sommige arbeidsmigranten durven niet terug uit angst voor gezichtsverlies bij familie. Anderen hadden soms al verslavings- of psychische problemen waardoor ze dakloos zijn geworden.’

Het programma ‘Perspektywa’ duurt een jaar. Doel is de kansloze migranten weer een humaan verblijf in hun eigen land te laten opbouwen. Het Leger des Heils werkt samen met de gemeente Den Haag.

In zijn laatste gemeente, in Laak, richtte hij samen met collega Elziena Oosterhuis het AlleenCafé op, voor rouwbegeleiding. ‘Sommigen denken dat het een café is voor rouwverwerking. Maar rouw is niet iets dat je verwerken kunt. Het gaat nooit over. Rouw begeleiden, dat kan wel.’ Hij spreekt uit ervaring en is blij dat hij tijdens de bijeenkomsten iets kan delen met anderen. ‘We hebben koffiekommen laten maken, speciaal voor het AlleenCafé, met de tekst *Where everybody knows your name*. Een naam hebben, gezien worden, dat is zó belangrijk.’

Zienezalving

Van Essen is van huis uit buitenkerkelijk, maar kwam als jongetje in aanraking met het geloof op een Amsterdamse bijbelclub. ‘De leidinggevende dames hamerden ook daar erop dat iedereen een naam had. Je mocht er zijn. Hun evangelische beweging heeft me getekend.’

schap, zegt Van Essen: ‘Er zijn theologieën waarin ons wordt aangepraat dat we schuldgevoel en zondebesef zouden moeten hebben, waarna ons de verlossing als het ware verkocht wordt. Ik zie het andersom. De menselijke existentie van de gebrokenheid, het tekort, kennen we allemaal, maar

‘Ik heb een antenne voor armoede en uitsluiting’

dat noem ik geen zonde. Er wordt tegen ons gezondigd. Jezus verzette zich daartegen en riep op om hem daarin te volgen. Ook dat is een drijfveer van me: navolging van Christus.’

Flesje wijn

Dat is het mooie van de kerk, vindt Van Essen: ze heeft – als het goed is – niet de pretentie van ‘wij redden, wij weten het allemaal wel’. Hij citeert de theo-

Daar zie ik mensen opbloeien. Afgelopen Pasen heb ik twee mensen gedoopt, één uit het AlleenCafé en een cliënt van de voedselbank.’

In mei gaat Rob van Essen met emeritaat. ‘Maar met Pasen heb ik in feite mijn afscheidsfeestje al gehad.’

Heelheid in de gebrokenheid brengen. Het ziet er naar uit dat Rob van Essen na zijn afscheid daar gewoon mee zal doorgaan. Al was het maar in het dagelijkse bestaan: ‘Ik zet iedere week verse bloemen bij het portret van Betsie. Dat past in mijn leven nu met mijn vrouw Neeltje. Ze vraagt me soms – Rob, heb je al bloemen voor Betsie gekocht?’

De gebrokenheid blijft, maar de heelheid roept.

MARGOT C. BERENDS

AFSCHEIDSSYMPOSIUM ‘VROLIJK IN DE MARGE’, ZATERDAG 12 MEI 10:30-15 UUR, LUTHERSE KERK. TOEGANG VRIJ.

Drie dagen vol ontspanning voor zieke ouderen

EIND MEI WORDT VANUIT de rooms-katholieke traditie voor zieke en aan huis gebonden ouderen uit Den Haag en omgeving weer de jaarlijkse driedaagse bijeenkomst gehouden van ontmoeting, bezinning en ontspanning, onder de naam ziekentriduüm. De bijeenkomst is in het Don Boscocentrum in Rijswijk. Het Haagse ziekentriduüm wordt gehouden vanaf 1923.

De organiserende stichting, die een beroep kan doen op veel vrijwilligers, verwacht van 22 tot 24 mei een grote groep te verwelkomen. Het thema luidt: ‘Geloof, hoop en liefde’. Vieringen en muzikuitvoeringen wisselen elkaar af. De bezoekers beleven het uitje ‘als een weldaad in hun vaak moeilijke of lastige levensomstandigheden’, aldus de organisatie. Om het ziekentriduüm ook in de toekomst mogelijk te maken, is financiële steun welkom.

Informatie bij de stichting, Valkenboskade 138, 2563 GW Den Haag.

Promotie R. Stiemer op Jo Verkuyll

R UUD STIEMER, PREDIKANT van de Christus Triumfatorkerk en de Noorderkerk, promoveert op de opvattingen van de theoloog Johannes Verkuyll (1908-2001), met name op zijn visie over de verhouding tussen christendom en andere wereldreligies. Verkuyll was gereformeerd zendingspredikant en later hoogleraar aan de Vrije Universiteit. Hij nam voor zijn tijd progressieve standpunten in over de onafhankelijkheid van Indonesië, de apartheid in Zuid-Afrika en de Amerikaanse Vietnamoorlog. De promotieplechtigheid is op 29 mei om 13:45 uur aan de VU.

Tijdschema voor reorganisatie PGG

DE ALGEMENE KERKENRAAD van de Protestantse Gemeente (PGG) heeft een tijdschema vastgesteld om de reorganisatie, het sluiten van kerkgebouwen en het opstellen van de begroting 2013 in goede banen te leiden. Het advies van de externe bouwcommissie is per 1 mei beschikbaar voor de wijkkerkenraden. De nieuwe combinaties van wijken moeten uiterlijk 1 augustus reageren. Half september buigen de kerkrentmeesters van de PGG en de algemene kerkenraad zich over de reacties. Daarna volgt een besluitvoorstel. In oktober kunnen de combinaties van wijken daarop reageren. In november neemt de algemene kerkenraad een definitief besluit, waarna in december de begroting 2013 wordt vastgesteld.

VOLLEDIG SCHEMA: WWW.KERKINDENHAAG.NL.

IN - D R U K

HET KRUIS IS GEEN LICHTBAK

ER GING EEN WERELD VOOR ME OPEN TOEN IK – buitenkerkelijk groot gebracht – ontdekte dat onze cultuur boordevol christelijke restanten zit.

Zo kende ik het woord ‘evangelist’ alleen van de bijbelclub, waar bevlogen types getuigden hoe ze bij stations en bushaltes mensen van Jezus probeerden te vertellen. Als je dan als elfjarige in de vitrine van het Concertgebouw een poster ziet, waarop in grote letters staat dat er een evangelist optreedt, kun je je zo iemand niet in zo’n deftig gebouw voorstellen.

Verder lezend ontdek je dat Christus ook meespeelt en blijkt het te gaan om iets dat ‘Matthäus Passion’ heet. Een soort evangelisatiecampagne, dacht ik. Net zoiets als de ‘zingende zusjes’ die voor Youth for Christ in een ‘Rally’ in Krasnapolsky optreden. Tjonge, dat al die zangers en zo’n groot koor in Je-

sus geloven! Op de kamer van een collega-verpleger beluisterde ik de ‘Matthäus’ voor het eerst. Het was wel een erg lange zit voor iemand die met Pat Boone en de Selvera’s was opgegroeid. En het was aanvallend wel een schok toen ik mij realiseerde dat mensen zulke prachtige teksten kunnen zingen – en beluisteren – zonder dat ze iets met het geloof hebben.

In het gereformeerde ziekenhuis waar ik werkte, moest ik er wel aan wennen dat collega’s tijdens het bijbellesaan aan tafel hun conversatie voortzetten of niet opletten. Het behoorde voor hen tot een versleten ritueel dat ze van huis uit hadden meegekregen. Voor mij was het juist een openbaring, dat geloof en leven zo nauw op elkaar betrokken konden worden. En dat in een tijd, waar in communistische regimes publieke uitingen van geloof verboden wa-

ren. Wat een voorrecht om in vrijheid te bidden en de Schrift te kunnen horen!

Bij de personeelsreisjes van mijn vrouw werd in de jaren zeventig nog om stilte gevraagd bij het begin van de maaltijd. Enkele jaren later was dat voorbij en zat je in dubio of je tussen al het gekakel de handen nog moest vouwen, of dat je daarmee je tafelenoten in verlegenheid bracht. De ‘secularisatie’ begon. Dat zou niet alleen de schuld van de wereld buiten de kerk worden, maar ook het gevolg zijn van een innerlijk uitgehold christendom. Veertig jaar deden onze protestantse kerken, de hervormde kerk en de gereformeerde kerken, erover om elkaar te aanvaarden. Nog steeds niet overal altijd hartelijk en het leverde ook nog twee afgescheiden kerkgenootschappen op. Zoals vaker in de kerkgeschiedenis gebeurde, blijkt het kruis mensen niet bijeen te brengen, maar ook uiteen te

drijven. Het symbool van ultieme liefde werd tot parmantig teken van eigen gelijk. Protestanten en rooms-katholieken poetsen de oude waarheden weer op en de oecumene is sluitpost.

Samen liepen we onlangs, zonder een centje pijn, met een neokruis door Rotterdam. Een missionaire manifestatie zonder weerga, toch? Maar Jezus had geen lichtbak nodig om zijn tijdgenoten Gods liefde te laten zien. Soms had hij ook liever dat mensen niet doorvertelden wat hij deed. ‘Verkondig het evangelie metterdaad, alleen als het niet anders kan met woorden’, zei Sint Franciscus.

Of met een tekst uit Taizé: ‘God van alle mensen, U dringt zich niet op; U geeft ons hart de kans U in alle rust te ontdekken.’

ROB VAN ESSEN

‘Aartsdiaken’ Hens Haeck stopt na 44 jaar

‘Kern van de diaconie: aandacht voor de ander’

INTERVIEW Als kind van een echtpaar dat de leiding had over een hervormd weeshuis, leek het logisch dat Hens Haeck zich zou inzetten voor de diaconie. Maar 44 jaar lang, dat is wel erg veel. ‘Ik heb een droom verwezenlijkt.’

‘Aartsdiaken’, wordt hij wel genoemd. Een man met humor en intellect, die decennia lang de diaconie van de Haagse Hervormde Gemeente, en later de Protestantse Gemeente, met hart en ziel heeft ondersteund. Statuten opgesteld, veranderingen aangestuurd. Vooral in het papier- en vergaderwerk voelt hij zich thuis. Een gesprek op straat met een dakloze: Hens Haeck geeft ruiterslijk toe dat daarin niet zijn kracht schuilt.

Hij vindt het tijd om een punt achter zijn diaconale werk te zetten. Die betrokkenheid begon al bij zijn geboorte

‘Dit werk is me met de moedermelk inge-geven’

in 1936, in het hervormde weeshuis van de diaconie van Amsterdam, waar zijn ouders de leiding hadden. De appel is dus niet ver van de boom gevallen.

Hij was in Den Haag diaken ‘met een bepaalde opdracht’. In eerste instantie, vanaf 1968, als bestuurslid van de Haagse hervormde kindertehuizen. Later werd hij penningmeester van de Hervormde Diaconie. Daarna bleef hij lid van het dagelijks bestuur. Als ‘plaatsvervangend jurist’, maar de

laatste jaren voornamelijk bezig met de opbouw van Stek, de nieuwe diaconale uitvoeringsorganisatie.

Nieuw jargon

‘Aandacht voor de ander’, dat noemt Haeck de kern van de diaconie. Dat is altijd zo gebleven. Toch is er veel veranderd. Vanaf de jaren tachtig kwamen er door de toenemende en complexe zorgvragen steeds meer gespecialiseerde stichtingen. Eerst nog vanuit de kerken, later algemene, zonder kerkelijke kleur.

‘Voor mijn rol als penningmeester betekende dat niet zoveel, maar voor de wijkdiakenen wel’, zegt Haeck. ‘Het woord *probleemcumulatiegebied* was nieuw jargon voor de beleidsmakers. Wij zagen het in de binnenstad gebeuren: daklozen, ontheemden, verslaafden, hangjongeren. Wij zeiden toen: we moeten meer de buurten in. Met als resultaat dat er nu veel diaconale activiteiten zijn op verschillende locaties. De grootste zijn de Paardenberg in Transvaal en De Oase in Spoorwijk. De idee erachter was om in zo’n verkleurende en verpauperende wijk de kerk present te stellen. Een nieuwe manier van aanwezig zijn.’

Goudpotten

Aanvankelijk werd er zelden een vergeefs beroep gedaan op wat hij de



Hens Haeck: ‘Vooral in het papier- en vergaderwerk voel ik mij thuis.’

‘goudpotten’ van de hervormde diaconie noemt. Haeck: ‘Toen het goed ging met de beurs, groeide ons vermogen almaar. Het is in twintig jaar vertienvoudigd. Ik praat over de jaren tachtig, negentig. Doordat er genoeg geld was, konden we snel improviseren. Een huiskamer voor de prostituties in de Waldorpstraat bijvoorbeeld, stond

niet in ons beleidsplan, maar bleek opeens wel nodig. Dat deden we dan. Er zijn zelfs tijden geweest dat we alle witte plekken in de hulpverlening wilden opsporen om daar wat te gaan doen. Dat is nu, doordat er minder geld is, voorbij. We moeten natuurlijk wel alert blijven op waar nood is, maar niet alles kan meer.’

Hij had de droom dat alle organisaties die bezig waren met diaconaal werk, zouden samenwerken. Die droom is uitgekomen in de vorm van Stek. ‘Wat je doet, professioneler doen’, zegt hij, ‘maar niet doen wat een ander doet. Dat is een trend die ik heb zien groeien.’

Naastenliefde

Wat zijn drijfveer is geweest? ‘Ik ben weinig ambitieus geweest in mijn maatschappelijke carrière, ben nooit advocaat of rechter geworden. Misschien was dit wel de compensatie. Mijn ouders hebben mij dit voorgeleefd, het is me met de moedermelk ingegoten. Ik denk dat als je iets doet voor een ander, je daar zelf iets voor terugkrijgt. Voldoening, of het gevoel dat je een bijdrage hebt geleverd aan de samenleving. Die wordt steeds individualis-

tischer en daardoor vaak ook eenzamer. Het is een sociologisch feit dat naarmate de welvaart stijgt, er minder behoefte is aan collectieve verbanden. Dat hebben we de laatste zestig jaar achter de rug.

Naastenliefde is een beetje een zondagsschoolwoord, maar het maakt wel duidelijk wat er nodig is. De barmhartige Samaritaan is niet voor niets het symbool van het diaconaat. Naar mijn mening is het diaconaat essentieel voor het leven als christelijke gemeente. In de eenentwintigste eeuw moet

‘Ik voel me net een wandelend geschiedenisboek’

een gemeente haar diaconale taak serieus nemen, of zij zal het contact met de samenleving verliezen en daardoor verdorren. Het is “diaconaal zijn, of niet-zijn”.

Op 1 mei loopt zijn laatste termijn af en dan is het voor hem genoeg geweest. Er blijft trouwens genoeg over, hij doet nog ander vrijwilligerswerk en hij speelt altviool in een orkest.

‘Als bestuurder heeft men steeds minder aan mij, behalve als wandelend geschiedenisboek’, zegt Haeck. ‘Je moet de knoop eens doorhakken en dat heb ik nu gedaan.’

Aan 44 jaar ‘aartsdiaken-zijn’ is dan een einde gekomen.

JOLLY VAN DER VELDEN

advertenties

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassastraat 110, 's-Gravenhage

Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

P.J. de Groen
KLOKKENMAKER



Reparatie aan alle soorten klokken. Billijke prijzen door rechtstreeks van atelier. Klokken worden gehaald en terug geplaatst.

070 - 511 4250
NARCISLAAN 28 WASSENAAR

Fa. A. H. Kerkhof & Zn
uitvaartzorg sinds 1892

<p>BEGRAFENISSEN - CREMATIES Traditioneel - Persoonlijk - Eigentijds</p> <p>o.a. beschikbare rouwcentra in de regio „SORGHVLIET” Groot Hertoginnelaan 1 „WALDECK” Oude Haagweg 28 Loosduinen</p> <p>THUIS-opbaring met vereiste middelen en zorg</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vastlegging persoonlijke wensen in een wilsbeschikking ■ Kostenbegroting, -informatie ■ Uitvaartverzekering (geïndexeerd) ■ Deposito (waardevast) ■ Uitvaartverzorging op alle begraafplaatsen en crematoria en voor elke verzekeringsmaatschappij in Nederland
--	---

Kantoor en bespreekruimte telefoon
Groot Hertoginnelaan 227 - Den Haag 070 - 3451676

Migrantenkerk: Duitstalige Haagse rooms-katholieke parochie

Bloeiende kerk in Scheveningse villa

REPORTAGE De Duitstalige parochie St. Rafael heeft vooral veel expats onder haar leden. De parochianen komen uit Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk.

Het is Palmzondag als ik een bezoekje breng aan de Duitstalige rooms-katholieke kerk, in Scheveningen. Een meisje loopt met een groot kruis, voorzien van palmtakken, het kerkgebouw in. In een kleine processie lopen de andere gemeenteleden, eveneens voorzien van een palmtak, achter haar aan. Het gebouw van de parochie St. Rafael is een oude villa aan de Badhuisweg. Van buiten valt de bestemming nauwelijks op. Van binnen is de doorgebroken ruimte licht, sober en strak ingericht.

Stulpje

Het lijdensverhaal zelf beslaat volgens de traditie op deze bijzondere zondag bijna de hele mis. Een preek ontbreekt. De opkomst is vandaag wat hoger dan anders, ruim vijftig bezoekers. Onder hen aardig wat kinderen. De parochie stamt al van voor de Eerste Wereldoorlog, vertelt een van de oudste gemeenteleden na afloop. En dit gebouw zou al sinds de jaren twin-

ten vrucht van de jaren zestig.

Vier pastoors wisselen elkaar hier af. Vandaag was het de beurt aan Bart Versteegen, een gepensioneerd priester uit Voorhout. Naar hij zegt heeft Schmidt ervoor gezorgd dat het aantal actieve kerkleden de laatste tijd weer behoorlijk is toegenomen. Zo'n tachtig gezinnen zijn nu aangesloten bij St. Rafael.

Wisselingen

Net als in andere Haagse kerken met een buitenlandse signatuur komen hier veel expats. ‘Hoofdzakelijk zelfs’, zegt Schmidt. ‘Dat brengt altijd veel wisselingen in de gemeente met zich mee.’ De ‘gastarbeiders’ komen uit alle bondsstaten van Duitsland, en uit Oostenrijk en Zwitserland.

Een van hen is Marlies Hübner. Tien jaar terug kwam zij met haar man, die bij Estec in Noordwijk ging werken,

uit Keulen. ‘Het beviel hem hier, dus bleven we steeds langer. Het eerste contact met de parochie legde ik omdat onze dochter acht jaar werd, de leeftijd van de eerste communie. De Duitse school had al relaties met deze parochie. Er was toen een nieuwe priester en dat klikte meteen, het was iemand naar onze smaak. We waren blij verrast dat hier zoveel jongeren kwamen. De ouderen hier zijn open.’

Met enige regelmaat heeft St. Rafael contact met de Duitstalige protestantse gemeente aan het Bleijenburg. ‘We zien elkaar niet heel veel’, erkent Schmidt. ‘Maar gisteren bijvoorbeeld hebben we elkaar weer gesproken tijdens een promotiedag om expats bekend te maken met de Duitstalige kerken in Den Haag.’

JESSE BUDDING



Kinderen lopen mee in de processie met Palmzondag.

HAD JE WEL EENS VAN DE engel van de wanhoop gehoord?

‘Nee? Nou, ik ook niet.’ Dolf Tielkemeijer lacht, half geamuseerd, half verbaasd over wat hij zelf gemaakt heeft. ‘Kijk, en dit is de engel van het visioen. Zij is zo ontsteld over wat zij gezien heeft, dat haar kop helemaal scheef staat.’

Tielkemeijer is predikant van de Thomaskerk. In zijn vrije tijd is hout snijden zijn grote passie. Het werk dat hij nu onder handen heeft, is een fries, een lange strook, van twaalf engelen. Twaalf gestalten: de engel van de goddelijke lach, de engel van het gebed, van de verwachting, van de lange weg, van het vertrouwen.

‘De engel van de schoonheid heb ik gisteren nog een splitje in haar rok gegeven. Ze was wat te stijfjes. Daar heb ik nou lol in, om zo iets te bedenken.’

Vleugel

Hij liet zich inspireren door de lachende engelen die de kathedraal van Reims sieren en door de ‘Fries der Luisterenden’ – van de luisterenden – van de Duitse kunstenaar Ernst Barlach. ‘Ik wilde engelen neerzetten in men-

‘Kijk, haar kop staat helemaal scheef’

selijke gestalten, met verschillende goedstoestanden. Engelen die iets van Gods nabijheid laten ervaren in bepaalde omstandigheden. Wanneer je tegen een mens zegt: je bent een engel, bedoel je daar ook iets mee. Er spreekt een verborgen nabijheid uit. Dat heb ik geprobeerd uit te drukken.’

Tien engelen van zijn kunstwerk worden geflankeerd door twee meer traditionele: links ‘de engel van de eerste dag’, rechts ‘de engel van de laatste

Dolf Tielkemeijer maakt engelen van hout

‘Niet nadenken, anders snijd ik mezelf in de vingers’

INTERVIEW In zijn vrije tijd snijdt predikant Dolf Tielkemeijer hout. Op een expositie in de Thomaskerk komt zijn engelenkunstwerk te staan. ‘Engelen weerspiegelen Gods nabijheid.’



‘De engel van de schoonheid heb ik gisteren nog een splitje in haar rok gegeven.’

dag’. Allemaal staan ze tegen een achtergrond van een grote, omvattende vleugel, die vooral aan de achterzijde goed te zien is. ‘De achterkant is de herinnering aan een geheim dat nog veel groter is dan een engel.’

Bij alle figuren heeft Tielkemeijer een

eigen verhaal. Hij zegt: ‘Ik denk dat toeschouwers die er even bij stilstaan, ook iets uit hun eigen leven erbij kunnen denken.’ Maar de houtsnijdende predikant kan nogal goed relativeren: ‘Het is niet zo dat ik er een enorme theorie over heb. Ik wil niet de indruk

wekken dat ik er verschrikkelijk over nadenk. Dat doe ik juist niet. Ik laat mijn fantasie gewoon gaan.’

Ontlediging

Houtsnijden doet Tielkemeijer bij voorkeur ‘s morgens vroeg, ‘s avonds

laat en soms tussen de middag. ‘Wat ik vooral erin zoek, is stilte. Je bent alleen maar bezig met dat wat je doet. Dat vind ik prachtig. Je moet geen bijgedachten hebben, want dan gaat het verkeerd. Op het moment dat ik tussendoor even snel-snel hup een handje wil maken, snijd ik in mijn eigen vingers. Het is een oefening in ontlediging, van je hersenen, van het gevoel, van het hele bestaan. Een soort meditatie. Nergens meer aan denken dan alleen aan zo’n stukkie hout.’

Het werk komt twee maanden in de Thomaskerk te staan, tijdens de vierde editie van ‘Kunst in de kerk’. Werk van

‘Je bent alleen maar bezig met dat wat je doet’

allerlei gemeenteleden wordt dan getoond. ‘Geen tuttrigheid’, verzekert Tielkemeijer. ‘Mooie en doorleefde dingen die het waard zijn om te laten zien aan een groter publiek. Verrassend wat je allemaal bij gemeenteleden kunt vinden.’

Zou het engelenstuk niet permanent in de Thomaskerk passen? ‘Nee, een paar maanden is genoeg. Gemeenteleden moeten zich er niet aan gaan hechten. Dan gaat het stollen; anders zou je nog tegen het beeldverbod aanlopen. Je hebt kunstuitingen waar je nooit op uitgekeken raakt, maar daar valt dit werk niet onder.’

En met een relativerend gegrinnik: ‘Nee, daar moeten we niet aan beginnen. Met mij als predikant zou de kerk anders al gauw een uitdagerij worden!’

MARGOT C. BERENDS

‘KUNST IN DE KERK’ IS VANAF PINKSTEREN TWEE MAANDEN TE ZIEN IN DE THOMASKERK, HARMELENSTRAAT 108.

De aanstekelijke levenslust van Hilly Paulusma

‘Je moest wel brutaal zijn’

INTERVIEW Hilly Paulusma (88) heeft een veelbewogen leven achter zich. En ze beweegt nog steeds, veel, en het liefst op mooie hoge hakken.

IN EEN STILLE, GROENE HOEK VAN Loosduinen woont een 88-jarige vrouw met een bewogen leven en een enthousiaste geest. Hilly Paulusma, lid van de Abdijkerk, maakte in de meidagen van 1940 het bombardement op Rotterdam mee. Ze werkte in de psychiatrie en was in haar kerk een actieve ouderling. Zelfs de plaatselijke reiger profiteert van haar trouw en energie: al acht jaar krijgt hij van haar te eten.

Ze vertelt: ‘Ik heb voor een getrokken geweer gestaan in de oorlog. Dat vergeet je nooit meer. Ik liep vaak van Rotterdam naar Sliedrecht om eten te halen en brieven te brengen van de ondergrondse. Terug mocht ik de brug bij Alblasserdam niet over. Ik werd boos en stampte op de grond. Toen pakte een soldaat zijn geweer en richtte het op mij. Mijn vader heeft in de oorlog gevangen gezeten. Ik ben zo brutaal geweest om naar de Sicherheitsdienst te gaan. Mijn moeder wilde graag bij hem op bezoek en dat mocht niet. Ik werd weggestuurd, maar toen ik tien stappen buiten was ben ik weer terugge-



FOTO GILLES BOEUF

gaan. Dag, ik laat mij niet wegsturen! Zo heb ik mijn zin gekregen!’ Hilly Paulusma kijkt even strijdig als ze waarschijnlijk destijds ook heeft gedaan.

‘Je moest wel brutaal zijn hoor, anders redde je het niet. Van een bescheiden jong meisje ben ik op die manier wel volwassen geworden.’

Seksuele revolutie

Ze was waarnemend hoofd van de vooropleiding voor verpleegkundigen op Bloemendaal, een centrum voor psychiatrische zorg. ‘Eerst waren dat alleen meisjes en later kwamen de jongens erbij, net in de tijd dat de seksuele revolutie begon. De drugs kwamen op, drank kwam erbij. Dat vond ik boeiend en ik dook erin. De jongelui kwamen met hun moeilijkheden bij mij. Door hun moeilijkheden op seksueel gebied moest ik eens in de maand een gesprek houden over seksualiteit. Toen heb ik een cursus gevolgd bij de NVSH. Alle voorbehoedsmiddelen schafte ik aan en in een kringgesprek gingen de condooms en de spiraaltjes van hand tot hand.’ Paulusma springt op en op hoge hakken beent ze naar de keuken, ondertussen gedreven verder pratend. ‘Ook heb ik culturele lessen gegeven. Ik ging bijvoorbeeld met de jongelui naar

de Tweede Kamer, naar tentoonstellingen, naar de film *Jesus Christ Superstar*. Naar de schouwburg, in de tijd van Ko van Dijk. Wat ik ook gedaan heb: een jukebox aangeschaft. Die stond in de speelzaal bij de tafeltennistafel. Nou, die knullen hebben mij tafeltennis geleerd, geweldig!’ Haar enthousiasme spat eraf en doet haar hoge leeftijd vergeten.

Engelen

‘In de gereformeerde Ontmoetingskerk [voor het samengaan met de hervormde Abdijkerk, red.] was ik ouderling. Toen hebben ze mij voor de commissie van beheer gevraagd. Ik heb geen hekel aan vergaderen en inwendig kun je vaak zitten gillen van het lachen. Daarna hebben ze mij naar de classis gestuurd en uiteindelijk naar de synode. Was er eens iets aan de hand met een dominee die een misstap had begaan, dan werd ik in zo’n commissie gezet. Waarom? Omdat ik goed kan luisteren denk ik.’

Ik heb een rijk leven. Het heeft me tot op vandaag geleerd dat je het niet allemaal zelf doet, dat God eigenlijk overal de hand in heeft. Voor mij wel. Neem dat vreselijke bombardement. We gingen vanuit de kelder naar boven en toen het eindelijk rustig was, zei mijn vader: ‘Kom allemaal even aan tafel’. Hij sloeg de Bijbel open en las Psalm 91: ‘Want Hij zal zijn engelen van u bevelen, dat zij u bewaren in al uw wegen.’ Ik geloof in engelen. Ik geloof echt dat ze om je heen zijn, elke dag en elke nacht.’

Het geloof van Hilly Paulusma is in de loop der jaren ‘moderner’ geworden, zoals ze zelf zegt, maar het is krachtig gebleven. Wanneer ze als waarnemend hoofd ‘s avonds alle studenten een nachtzoen gaf, moet ze vast zelf soms als een engel zijn ervaren.

GILLES BOEUF

Gevarieerde activiteiten met Zomerstek

Busreis met jam

AGENDA Ook deze zomer bieden de Haagse kerken met Zomerstek zes weken lang een gevarieerd aanbod van tientallen activiteiten aan voor thuisblijvers. Twee voorbeelden: samen jam maken en meegaan met een verrassingstripje.

MARGRIET QUARLES VAN UFFORD van de Lukaskerk organiseert een activiteit ‘jam maken’.

Zelf wel eens jam gemaakt?

‘Eerlijk gezegd niet, maar ik mag graag een potje zelfgemaakte jam krijgen! De inhoud van deze activiteit laat ik graag over aan vriendin Corrie Hoogendoorn. Zo ging het vorig jaar ook, met de workshop ‘Verloren brood’. Van restjes brood maakten wij toen onder andere wentelteefjes en pizzabroodjes. Onze Lukaskerk heeft een prachtige grote keuken. In Zomerstek bieden wij meestal iets culinairs aan.’

Wat gaan de deelnemers doen?

‘Eerst thee drinken, dan een plan maken. Wij kopen zelf zomerfruit in, maar vragen deelnemers ook om ingrediënten mee te brengen waarvan zij denken dat we er jam van kunnen maken. Wel eens gehoord van vijgenjam? Corrie maakt het! Dan gaan we aan de slag. En het eindigt met een proeverij: jams op een beschuit, pannenkoek of cracker.’

Aad van Mourik van de Marcuskerk is de man achter de activiteit ‘Een busritje met Aad’.

Waar gaat de reis heen?

‘Dat is een verrassing. Ik vertel de be-

stemming pas als wij gaan rijden. Meestal zoek ik de natuur op en leuke kleine plaatsjes, de Bollenstreek, het Westland. Elke dinsdag doe ik dit met bewoners van verzorgingshuis De Waterhof en eens in de maand met gemeenteleden van de Marcuskerk. Het is altijd erg gezellig. Mensen zijn er even tussenuit en praten honderduit. Onze Marcuskerk heeft een eigen bus.’

Bent u zo’n gezellige buschauffeur?

‘Onderweg vertel ik van alles, ik weet behoorlijk goed de weg hier. Kijk, een oud bakkerijtje, een mooie kerk, verhuur van waterfietsen of, in de deze tijd, ooiervaarnestenen. In Moerwijk-Morgenstond haal ik de mensen thuis op. Wij drinken een kopje koffie in de kerk en dan gaan we rijden. Er kunnen acht mensen mee en er is een lift voor rolstoelen. Wat er vaak ook bij hoort: een visje eten op de boulevard van Hoek van Holland. Of een ijsje!’

KEES POSTHUMUS

HET PROGRAMMA VAN ZOMERSTEK STAAT VANAF BEGIN JUNI OP WWW.STEKNET.NL, DE FOLDER IS VERKRIJGBAAR VIA TEL. 318 16 16.



ILLUSTRATIE WILLEKE BROUWER

PROGRAMMA VOOR THUISBLUVERS

VOOR ADRESSEN VAN KERKEN ZIE PAGINA 6.

Aankondigingen voor juli/augustus voor 7 juni aanmelden via de website: www.kerkindenhaag.nl.

Meer agenda: kerkindenhaag.nl.

Open huis
Open Huis met historische lezing door Martin Driessen, trio Tiny Boekhout, vesper en warme maaltijd.

Ingebruikname orgel
Het Reichner-orgel van de Oude Kerk te Rijswijk wordt na een verbouwing overgedragen aan de Protestantse Gemeente Rijswijk.

Jannetje Koelewijn
Journalist Jannetje Koelewijn beschrijft in De hemel bestaat niet het verhaal van haar gelovige ouders en haar jeugd.

Ziekte en gezondheid
Lezing over ziekte en gezondheid door ds. Piet Schelling, auteur van Daar word je beter van!

Avondmuziek
Marie Anne Jacobs, alt en ensemble Festoen brengen in de serie 'Avondmuziek' een programma met barokmuziek van H. Schütz, D. Buxtehude, J.S. Bach en G.Fr. Händel.

Een Afrikaans antwoord
Film Een Afrikaans antwoord, daarna discussie. Imam Muhammad Ashafa en ds. James Wuyue uit Nigeria worden in Kenia uitgenodigd om verzoening te bewerkstelligen.

Wandelen en bezinnen
Anderhalf uur wandelen op landgoed Clingendael. Tussendoor worden inspirerende teksten gelezen.

Koffieconcert
Een programma met het concert in C van Haydn voor orgel en strijktrio en Beethovens strijktrio opus 9 no.2.

PostNL maakt deel van KDH zoek

Een groot deel van de enkele honderden postabonnees van Kerk in Den Haag heeft het vorige nummer te laat ontvangen.

Dodenherdenking in drie kerken

In drie kerken worden op 4 mei de doden herdacht die gevallen zijn in de Tweede Wereldoorlog.

In de Abdijkerk (Loosduinen) worden om 18 uur drie verzetsstrijders herdacht, die op de begraafplaats zijn begraven. Het zijn Johannes Kraak, Pieter de Zoete en Andries Hamel.

Kerken en de wijkgemeente Duinzichtkerk/Vredeskapel worden bij het monument bloemen gelegd. Ook in de Maranathakerk (2e Sweelinckstraat) wordt van 19 tot 19.30 uur een korte herdenkingsbijeenkomst gehouden.

Mariaconcert
Samenzang van bekende Marialiederen. Koor Laus Deo en sopraan Marijke Groenendaal zingen een aantal Ave Maria's.

Triumfatorkerk
Gratis pauzeconcerten
Info kunstcentrum-kloosterkerk.nl.

Jan Siebelink
Johan Goud, remonstrants theoloog, gaat in gesprek met schrijver Jan Siebelink over diens kijk op God.

Nacht van gebed
Een nacht lang wordt wereldwijd gebeden voor vervolgte christenen. Een deel van de nacht kan ook worden opendooresd.

Pinksteren
Overweging over 'praten en elkaar niet verstaan', en over Pinksteren, duiven, vlinders, het huwelijk, apostelen, Rudolf Steiner en antroposofie.

Zomerzangavond
Zomerzangavond met koor Deo Cantemus en meditatie door ds. A. Vastenhoud.

Bezoek aan moskee
Vanuit de Antonius Abt een bezoek aan moskee El Islam. Deelnemers gaan op eigen gelegenheid naar de moskee.

Lofprijzingsavond
Avond met dankgebed en zingen voor God.

Madrigalen en motetten
Het Haags Kleinkoor zingt madrigalen en motetten van di Lasso, Morley, Viadana, Mendelssohn en Distler.

Frisse Neus-dienst
Frisse Neus-dienst, kinderdienst buiten, met Gert-Jan van den Ende (van Ernst en Bobbie). Organisatie: Oecumenisch Beraad Scheveningen.



Gospelsongfestival
Het Genesis Gospel Choir houdt een gospelsongfestival. Luisteren of meedoen? Info genesisgospelchoir.com.

Musical
Weg van mensen, musical voor alle leeftijden. Een verhaal over generaties en kiezen. Toegang gratis.

Driekoningenconcert
Concert door barokensemble Rood Hou. Gratis entree, collecte.

Spullen voor bazaar
Spullen inleveren voor de bazaar. Alles is welkom, maar geen zware tv's, encyclopedieën, oude computers en meubels.

Zondagavondzang
Zondagavondzang met de Stichting Radiogemeente.

Orgelconcert
Geerten van de Wetering speelt orgelmuziek uit de 'neo-barok'.

PERSONALIA

Jan Visser
Op 78-jarige leeftijd is Jan Visser overleden, hervormd jeugdpredikant in Den Haag in de jaren zestig en later predikant in Loosduinen (Exoduskerk) en Wassenaar.

Cees van der Sluis
Op 63-jarige leeftijd is Cees van der Sluis overleden. Hij was vanaf 1990 hervormd predikant in Den Haag in de Julianakerk en de Valkenboskerk.

Ineke Bakker
Ineke Bakker, secretaris van de Protestantse Diaconie en directeur van Stek, wordt predikant met bijzondere opdracht. De viering is zondag 27 mei, 15 uur in de Julianakerk in Transvaal.

Wim Bakker
Wim P.J. Bakker, rector van de pries-ter- en diakenopleiding Vronesteyn in Voorburg, is de nieuwe pastoor van de parochies Sint Maarten en Trinitas in Voorburg en Leidschendam.

INGEZONDEN

Waardering

Even mijn waardering uitspreken voor Kerk in Den Haag. Om te beginnen ziet het er prachtig uit. De 'bij met stuifmeel aan haar pootjes' (KDH 144) heeft mijn hart gestolen.

Het nodigt me uit te gaan kijken op plekken waar ik nog niet was. Naast melding van 'wat, waar, wanneer' gebeurt (heel erg belangrijk om te doen!) bieden jullie ook achtergrond en diepgang.

ERIKA VAN GEMERDEN, DEN HAAG

Matteüs

Als oud-pastor in Den Haag en oud-vrijwilliger in het Aandachtscentrum ben ik een fervent lezer van Kerk in Den Haag.

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

Mei/juni 2012, jaargang 15, nr. 146.

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Oost en de Rooms-Katholieke Stadsstichting Vliethaghe.

Contact:
redactie@kerkinderhaag.nl
Tel. (070) 397 24 88,
Folke Bernadottestraat 44,
2552 NZ Den Haag

Hoofdredacteur: Jan Goossensen
Eindredacteur: Margot C. Berends

Redactie: Henk Baars, Rob van Essen, Jonathan van der Geer, Hens Haeck, Margreet Klokke, Anneke Leewis-Bickes, Paul Schott, Claartje Vinkesteyn, Marijke Witteman.

Overige medewerkers:
Rogier Chang (fotografie), Sharda Dihal en Jaap van den Berg (rubriek



kerkdiensten), Lemuel (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving), Hanneke Gelderblom (column), Druk: JP Offset.

ADVERTENTIES:
WWW.KERKINDENHAAG.NL
E-MAIL: INFO@KERKINDENHAAG.NL
TEL. KANTOORUREN: 06 - 30 16 48 20.

Los postabonnement:
€ 17,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: pgdh@xs4all.nl
of 385 87 07.
Rek.nr. 777 49 10 t.n.v.
Kerk in Den Haag.

het zijn niet de Joden, maar het zijn de Romeinen, zij hebben de veroordeling van Jezus uitgesproken. Meteen kwam een liedregel mij in gedachten: 't en zijn niet de Joden die u aan het kruis sloegen. De cursieve tekst is ongeveer zeker, de rest is maar vage herinnering.

FRANS WÜST, VOORHOUT

BIJBELS QRS HEMEL EN AARDE

In de joodse geschriften van het zogeheten Oude Testament (en Nieuwe Testament) zijn de woorden hemel en aarde niet van elkaar los te denken. Waar sprake is van de hemel, gaat het ook altijd over de aarde.

sprake van alomtegenwoordige wateren, als beeld van allesverwoestende krachten. En dan roept God een gewelf tevoorschijn – meestal wat vaag vertaald door 'uitspanse!' – dat die wateren uiteendrijft. Dat gewelf schept ruimte doordat het die verwoestende wateren tegenhoudt.

De aarde – om nog even bij Genesis 1 te blijven – komt in dat eerste bijbelverhaal pas tevoorschijn als de wateren die er ook nog onder de hemel waren op één hoop 'bijeengegaderd' zijn.

wateren gaf hij de naam 'zeeën'.

De aarde is dus het van rampen bevrijde land. Want op de aarde moeten mensen veilig en in vrede met elkaar kunnen (samen)wonen.

De hemel is er dus altijd voor de aarde. Voor de aarde waarop echt geleefd moet kunnen worden. Daarom zie je overal mensen aan het werk die de schepper-God weerspiegelen: de barmhartigen, de vredestichters, mensen van wie je op kunt, omdat zij gerechtigheid doen.

zeker niet in het heelal valt te leven. Daarom worden telkens die aloude joodse woorden herhaald, om ons daaraan te herinneren: 'Onze hulp is van Hem-de-Ene, de schepper van hemel en aarde.'

En zo kon het gebeuren dat op een mooie pinksterdag joodse mensen zich erover verwonderden dat zij ook die Galilese mannen, die lieden uit dat heidense noorden, op een joodse manier (in hun tongen dus) hoorden vertellen dat de wereld ervoor bestemd is om aarde te worden waarop alle mensen met elkaar zullen kunnen samenleven.

GERRIT DE GROOT

Dolf Tielkemeijer, predikant van de Thomaskerk, en emeritus-predikant Gerrit de Groot schrijven om beurten een aflevering van deze theologische rubriek. De titel is een knipoog naar het befaamde boek Bijbels ABC van K.H. Miskotte.

Nog half miljoen euro nodig

Restauratie Nieuwe Badkapel van start

NIEUWS De Nieuwe Badkapel op Scheveningen staat binnenkort in de steigers. De grote restauratie kan beginnen. Maar er is nog veel geld nodig om het karwei af te maken.

BINNENKORT BEGINNEN BOUW- vakkers aan de grote restauratie van de Nieuwe Badkapel, op de hoek van de Nieuwe Parklaan en Nieuwe Duinweg. Het dak, de goten, gebrandschilderde ramen en de twee karakteristieke torens worden onder handen genomen. Om het werk daarna af te maken is binnen een half jaar nog 500.000 euro nodig. In deze tijd van crisis en megabezuinigingen lijkt het bijna onmogelijk om zo'n bedrag te vinden. Toch houdt Agaath Reuchlin, lid van de bouwcommissie, frisse moed. 'We zijn dringend op zoek naar allerlei fondsen. Verder hoop ik dat iedereen extra gemotiveerd is om de schouders eronder te zetten, nu de restauratie echt zichtbaar wordt.'

Gesamtkunstwerk

De Nieuwe Badkapel, een rijksmonument dat uit 1916 dateert en waar koningin Wilhelmina na 1945 vaste bezoeker was, heeft een rijke historie.

Het gebouw is een voorbeeld van een 'Gesamtkunstwerk' in fraaie eclectische stijl: alle onderdelen zijn in samenhang met elkaar ontworpen. Begin twintigste eeuw gold het als schoolvoorbeeld van moderne hervormde kerkbouw.

Zo dicht bij zee heeft het metselwerk het in de afgelopen eeuw zwaar te verduren gehad. Zout en wind hebben hun tol geëist. Reuchlin: 'Op sommige plekken kun je er een vinger doorheen steken. En er ontbreken stenen.'

De restauratie is dan ook geen verfraaiing, maar is broodnodig om verder verval te stoppen. In de eerste fase is de hoogbouw aan de beurt. Dat werk moet voor Kerst klaar zijn. Het wordt een tijdje afzien voor de bezoekers van de kerk: doordeeweeks zijn er geen activiteiten meer, zoals de theemiddagen. Ook begrafenissen in de Badkapel zijn onmogelijk vanwege de vele steigers en liften. De erediensten op zondag gaan tijdens de verbouwing gewoon door.

Concerten

Het liefste wil Reuchlin direct doorgaan met de tweede fase: de restauratie van de ingang, de muren en de galerij met de karakteristieke arcaden. Maar dan moet er voor september nog wel een half miljoen euro op tafel komen. De stichting Vrienden Oude Kerk en Nieuwe Badkapel doet er al een tijdje alles aan om dat doel te halen. Bijvoorbeeld door middel van de Badkapelconcerten door de gelauwerde huisorganist Bert Mooiman. De opbrengst gaat in z'n geheel naar de restauratie van de Badkapel. Er is ook een cd waarop Bert Mooiman het kerkorgel bespeelt, en er verscheen een fotoboek.

Met alleen de concerten wordt het streefbedrag niet binnengehaald, zoveel is zeker. Maar ze zorgen wel voor naamsbekendheid en voor meer zaalverhuur, omdat bezoekers horen hoe mooi de akoestiek is. Reuchlin hoopt nu maar dat heel Scheveningen in beweging komt voor het behoud van het gebouw.

HANS HEMMES



Nacht in de Badkapel met Frits Wester

Om 5 uur 's ochtends een bijzonder evenement meemaken met muziek en film, en met politiek verslaggever Frits Wester? Het kan tijdens de Nacht van de Badkapel van 4 op 5 mei.

Thema's van de voorstelling zijn 'donker en licht; oorlog en vrede'. In de kerk worden fragmenten vertoond van de filmklassieker 2001: A Space Odyssey met muziek van Johan en Richard Strauss. Verder zijn er liederen te horen van de Amerikaanse componiste Lori Laitmann. Het zijn bewerkte gedichten van kinderen uit een concentratiekamp.

Frits Wester spreekt over de betekenis van oorlog en vrede. De Nacht wordt afgesloten met het zingen van het Wilhelmus. Om 6 uur 'sochtends kunnen de bezoekers dan samen ontbijten in de kerk.

De toegang is gratis, donaties voor restauratie zijn welkom.

Doorloop dans

van katholieke kerken. 'Ik verzamelde al heiligenbeelden voor ik katholiek werd.'

Zij was moslim. Bij hun trouwen zijn ze rooms-katholiek geworden. 'Het is wikken en wegen', zegt Romanita zacht. 'Het blijft zoeken om de balans te vinden.'

Javaanse sfeer

Het idee voor een voorstelling over het Hooglied heeft lang gerijpt. Romanita danste eens voor de broeders en paters van Sint Jan, als intermezzo tijdens een congres van broeders uit heel West-Europa. Ze hield er ook een lezing over en

'Dans en geloof versterken elkaar'

kreeg toen de vraag hoe het dansen zich verhiel tot haar geloof. Dansen was toch iets 'werelds'? En dan nog een dans uit een zo andere, hoofdzakelijk moslimcultuur?

'Ik heb daarop geantwoord dat ik door het dansen mijn geloof meer innerlijk ben gaan beleven. Mijn geloof werd sterker door de spiritualiteit van de dans, en de dans is door mijn geloof meer verinnerlijkt. Een pater vertelde dat hij een retraite voorbereide over het Hooglied. Hij herkende veel van wat ik had verteld. "Je moet met die dans het Hooglied uitbeelden!" Toen ben ik het Hooglied goed gaan lezen. De sfeer bleek heel Javaans te zijn: het genre, de taal. Ik zag al bewegingen en patronen voor me.'

Romanita ontmoette Anita toen haar door het Museon gevraagd werd om op internationale vrouwendag te dansen bij een monoloogfragment. Anita bracht de tekst, op basis van brieven van een jonge Javaanse die leefde rond de vorige eeuwwisseling: Raden Adjeng Kartini, 'het icoon van de Indonesische vrouwenemancipatie'.

Anita, wier overgrootmoeder uit Java komt, vertelt dat het wonderwel klikte tussen haar en Romanita. Ze besloten samen het Hooglied te doen.

Universele spiritualiteit

Romanita heeft voor haar studie van de Javaanse dans in Indonesië les gekregen van een prinses aan het hof in Surakarta. 'De dansen beelden de Javaan-

se levensfilosofie uit: gedachten, waarden en normen die je helpen om in harmonie met de wereld en jezelf te leven. Het is geen godsdienst, maar er zit wel een universele spiritualiteit in. Met een godsbesef, waardoor je je laat leiden. Je danst volgens strikte regels. Als je daarvan afwijkt, doorbreek je de gedachte, het ritueel met zijn symboliek.'

In die danstaal verbeeldt Romanita nu het Hooglied. Anita laat het bijbelboek klinken met de taal van de Naardense Bijbel, een eigenzinnige en breed geardeerde bijbelvertaling, het levenswerk van de lutherse theoloog Pieter Oussoren uit 2004. 'Die is helder en tegelijk mystiek, en heerlijk om voor te dragen.'

Henny en Romanita hebben de vertaling bij de broeders leren kennen. Eerst waren ze verbaasd: 'Het was zo anders dan wat we kenden. Maar in z'n hoekige vorm is het heel lyrisch. Het stroomt en vloeit. Net als goede dans.' Anita vindt dat de Javaanse dans goed past bij de uitbundige tekst van het Hooglied. 'De ingetogen danstaal brengt de geestelijke liefde, het geestelijk verlangen van het Hooglied tot uitdrukking.'

Vissen zoeken

'De tekst stroomt en vloeit, net als goede dans'

De twee Javaanse hofdanses die in het stuk zijn verwerkt, zijn 'serimpi' en 'bedoyo'. Serimpi-dansen beelden de goede eigenschappen van een voorouder van de vorst uit, zodat die daardoor wordt geïnspireerd. Bedoyo-dansen zijn liefdes- of bruiloftsdansen.

De verschillende fasen van de serimpi-dans kun je koppelen aan thema's uit het Hooglied. Eén voorbeeld: bij de 'zoektocht naar de geliefde' gebruikt Romanita een beweging die golek iwa heet, vissen zoeken. Water is een symbool voor meditatie. In het water weerspiegelt zich de hemel. Daarin moet je de wijsheid zoeken. Vissen zijn soms diep onder water, om ze te vinden moet je diep 'graven'.

Uiteindelijk komt alles tot rust en heerst er weer vrede en harmonie. In



Kidung Agung

Kidung Agung, het Hooglied met Javaanse dans, is te zien op woensdag 16 mei, 20.15 uur in de Haagse Kunstkring, Denneweg 64 (première) en op vrijdag 18 mei, 20.15 uur, in de Johanneszaal, Oude Molstraat 37. Entree: € 15. Reserveren: tel. 323 82 94.

het Hooglied staat dan: 'door hem ben ik "een vindplaats van vrede". Dat slot komt sterk overeen met een lied dat bij een bedoyodans hoort: 'Durodasih', wat zoveel betekent als 'een droom die werkelijkheid wordt'.

Dit zijn flarden daaruit: '... voordat ik met liefde bekleed werd ... doortrokken van verlatenheid ... een lege glinsterende oceaan ... rondzwalkend wolkenpaleis ... zoals ik nu ben ... schepsel van liefde ... dat is mijn ware zijn ... de liefde is in mij verwezenlijkt'.

Niet geschokt

Echtgenoot Henny vindt het resultaat bijzonder. Hij glimlacht: 'De broeders waren aanwezig bij de try-out, en die zijn niet geschokt weggelopen. En de Indonesische mensen waren ook enthousiast.'

NELLEKE DE JONG-VAN DEN BERG